

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ХАЛҚ ТАЪЛИМИ
ВАЗИРЛИГИ

ТОШКЕНТ ВИЛОЯТ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТИ

ЎЗЛУКСИЗ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА
ЎҚУВ - ИЖОДИЙ ФАОЛИЯТНИ
ФАОЛЛАШТИРИШНИНГ НАЗАРИЙ
ВА АМАЛИЙ АСОСЛАРИ

МАҚОЛАЛАР Тўплами

Тошкент
Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси
“Фан” нашриёти
2008

даш вақтида озиқ-овқатни совитчи атрофларидан бифеини тушган, бифеини тушган турувчи соғуна чиқарилади. Дастлаб 100 мингта яқин товуқ ўнган ҳамда истеъмол қилган одамларда касаллик касаллик симптомлари пайдо бўлган, яъни тери ранги ўзгариб (қорамалчан), жигар, бўйрак шикастланган, ипшлар пайдо бўлган.

“Сариқ боғлар” - касаллиги 1989 йилларда пайдо бўлиб, яъни “континентлараро бадланмиш” ракетапарининг йўқ қилинишдан бошланган. Ракета ёқилган бўлган НЕМ (несеметрик диметилпарафин ёқилган) ва аэротермоксен (1 даражадан таҳар) атроф-муҳитга тарқатилган. Бу бирикмалар инсонга териси орқали, нафас йўллари ва оққа ҳазм қилиш йўллари орқали таъсир қилиб, улардан “сариқ боғлар” туғилган. (Россия, Анисимов қилиши).

Чернобыль касаллиги - инсон организмидан радиофосфор йод - 131 радио-туқулганлар таъсирда таҳаридининг бўлиб, бу 1986 йил 26 апрелда Чернобыль АЭСнинг 4-ўртинчи реакторининг паргала-тин натижасида ҳавога радио-туқулганларини тарқатилишдан кетиб чиққан, бунини оқибдан ҳозирги кунда ҳам сезилмоқда. Инсонни таъбиат берган имкониятини сўни ослонасида (урбон-дик), ҳар қандай шароитда ҳам ундан сакрамалиши керак. Ўйла-май, босилган ҳар қандай қатлам инсониятин мангу йўқликка ту-ширади. Ўйламай қилинган ҳар қандай ҳаракат ҳаер юзидан Номо сарфс - номли биологик турини йўқолишига олиб келади.

Н. Н. КУЗОВА,
Инсоннинг таъбиатдан ҳаётининг йўқолиши

“ОНА ТИЛИ” ДАРСАРИДА ФАШЛАРАРО ЭКОЛОГИК ТАРБИЯНИ ТАШКИЛ ЭТИШ

Бошлангич синф ўқувчиларида экологик тарбияга оид тушул-чаларни шакллантиришда дарс муҳим воқеа ҳисобланади. Чу-ки ўқувчи ўқувчиларни асосларини ўрганиш жараёнида ўзининг илмий дунёқарашини маълум даражада шакллантиради. Ўқувчи ўз тафаккури ва фойдалиги уйғунлиги орқали дарсини сама-радорлик даражасига эришади. Ўқувчи ўқувчиларнинг наза-рий билими, амалий кўникма ва маълумотларини ҳисобга олган ҳолда, ўқув материалларини тилим билан қилишда халқимиз усту-на услублардан фойдаланади. Дарс жараёнида ўқувчи

чилари юзорида қайи этилан экологик тарбияга оид тушул-чаларни шакллантиришда қўйилган услублардан фойдаланиш-мумкин:

Экологик тарбиянинг фаиллараро бошлангич экологик тар-бияга оид тушулчаларини ўзига ҳос хусусиятларидан ўринли фойдаланиш имониявий экологик, аҳборот технологиялари асо-сида дарс тарбия қилиш мумкинлиги назият яратилиш, тест: эко-логик тарбия мазмунига маилқ бажариш ва масала ечим, диалог, ишпо ва баён ёниш, экологик тарбия мазмунига қизиқарли ўйи-лар, кроссворд, ребус ва эко-ий топикларлар дарсник билан ишланг қўйилган адабиётлардан фойдаланиш.

Бошлангич синф ўқув режасига: “Она тили”, “Математика”, “Табиатшунослик”, “Инсон ва жамият” каби ўқув фанларининг ҳар бирида экологик тарбияга оид тушулчаларини қайи ҳолда уй-ғунлаштириш мумкинлигини алоҳида-алоҳида кўриб чиқамиз.

Она тили. “Она тили” дарсларини шунида ташкил қилиш, кесарки, ўқувчи тили ҳаётдан қонунларни шунида ташкил қилиш билан бир қаторда атроф-муҳит, инсон, табиат ва жамият ҳаётида-ти тушулчаларини ўзлаштирилиши керак. Ўқувчи юзорида қайи этилан услублардан самарали фойдаланишни мумкин. Бошлан-гич синфининг “Она тили” дарсларинида экологик мазмунга ди-ктант, баён, ишпо ёниш ва маилқлар бажарилишининг тарбиявий аҳамияти қўйилганлардан иборат:

1. “Она тили” дарсларинида экологик тарбия мазмунига маилқ-лар бажариш экологик тарбияга оид тушулчалар шакллантиришга ёрдам беради.

2. “Она тили” дарсларинида экологик тарбия мазмунига маилқ-лар бажариш табиатнинг туруфа ўзгаришларини унудин ва икитио-ий фойдали меҳнат билан биргаликда боғлашга ўрналади.

3. “Ўқил” дарсларинида экологик тарбия мазмунига бадиний асар матни устида ишланг ўқувчини қўришга олган атроф-муҳит, эко-логик вазиятининг олган айланишга йўнаттиради.

4. Синфдан ташқари ўқилг ўқувчида китоб устида муслқли ишлангич, экологик таҳлил қилишни шакллантирилади.

5. “Она тили” дарсларинида “Экологик тарбия” мазмунига ди-ктант, ишпо ва баён ёниш ёзув техникаси орқали экологик фикр-лашга муҳит яратили.

I-IV синфларинида “Она тили” дарсларинида қўйилган экологик мазмунига ишланг, баён, ишпо, маилқ бажарилиш тавсия эта-миз. Экологик тарбия оид диалог ўқувчиларда экологик тавсав-вурли шакллантириш устул сўз маилқлари қамайитирилади.

